

8. Godine 1967, 17. listopada, umro je u Zagrebu Lazar Čelap. Rođen je u Sremskim Lazama kod Vinkovaca 30. svibnja 1887, svršio je klasičnu gimnaziju i Filozofski fakultet (1909, grupa povijest i geografija) u Zagrebu. Kao profesor službovao je na gimnazijama u Zemunu (1909—14) i Bjelovaru (1914—25), zatim kao direktor gimnazije u Slav. Brodu (1925—40) i Sr. Karlovcima (1940), te direktor Ženske učiteljske škole u Novom Sadu (1940/41). Godine 1945. prešao je u Državni arhiv Srbije, a od 1946. do odlaska u mirovinu 1954. bio upravitelj Istorijaskog arhiva grada Beograda.

Znanstvenim radom počeo se baviti u posljednjim godinama života. Kao historičar istraživao je uglavnom slavonsku Vojnu Krajinu. Svi njegovi radovi, osim članka *Kućna zadruga u Vojnoj Krajini* (usp. ocjenu F. Moačana i na, HZ XIV, 1961, 184—293), pisani su na osnovi izvorne građe. Posebnu pažnju obratio je pri tom povijesti Zemuna i političkim odnosima u Srijemu 1848/9.

Članak *Politička pripadnost Srijema u god. 1848—49*, Zbornik Zagrebačke klasične gimnazije 1607—1957, u kojem je Čelap nastojao dati prikaz srpskog pokreta u Srijemu, a osobito sukob između Vojvođanskog praviteljstva u Zemunu i Banskog vijeća u Zagrebu 1849, ima u prvom redu informativno značenje. Glavno njegovo djelo: *Zemun u srpskom pokretu 1848—1849*, Novi Sad 1960, izrađeno je na osnovi opsežne arhivske građe zemunskog magistrata, sačuvanog protokola zemunskog Odbora, arhivâ zemunske Vojne komande i petrovaradinske regimente, te Thimove i Perovićeve građe za historiju srpskog pokreta u Vojvodini. Međutim, obrada i analiza ove prvorazredne građe ostala je na razini kronike; pisac se više zadovoljio time da ispriča tok događaja nego da ih objasni međusobnom uzročnom vezom. Problematiku ekonomski najjačega vojnog komuniteta u slavonskoj Krajini obradio je u radu *Zemunski vojni komunitet (1717—1881)*, Spomenik SAN 117, 1967. Težište je toga rada na drugoj polovici XVIII i prvoj polovici XIX stoljeća. Gospodarski, društveni i politički razvoj Zemuna od 1850. do ujedinjenja s banskom Hrvatskom 1881. prikazan je tek u nekoliko kraćih i već otprije poznatih informacija. Iste osobine ima i rad *Gradiška graničarska regimenta*, Zbornik Historijskog instituta Slavonije 9, 1972. Pažnju zavređuju i dva manja rada. U prvom: *Emigriranje graničara iz Ilirskih provincija*, Arhivski almanah IV, 1962, obradio je problem iseljavanja krajišnika iz karlovačke i banske Krajine u doba francuske vladavine 1809—13. Međutim, neodrživa je njegova teza da »ekonomski razlozi nisu [...] podsticali graničare ovaj put na iseljavanje [...]« U drugom radu: *Jevreji u Zemunu za vreme Vojne Gra-*

* Nastavak iz HZ XXI—XXII, 1968—69, i XXIII—XXIV, 1970—71.

nice, Jevrejski almanah 1957—58, prati život i probleme 20 židovskih porodica koje su se poslije ponovnog pada Beograda pod Turke 1739. naselile u Zemun sve do austro-ugarske nagodbe. Pred smrt predao je Srpskoj akademiji nauka i umetnosti opsežnu monografiju: *Petrovaradinska graničarska regimenta*.

M. Valentić

9. U dubokoj starosti od 94 godine umro je 21. prosinca 1968. dr Tomo Matić, književni historičar, koji je po mnogim svojim radovima zavrijedio da mu hrvatska historiografija pokloni više pažnje nego što je to za njegova života uradila.

Rodio se 12. srpnja 1874. u Slavonskom Brodu a nakon gimnazijskih nauka, koje je polazio u Požegi, studirao je 1891—95. slavistiku i romanistiku u Beču, gdje je svojom tezom o Molièreu postigao 1896. doktorat. Isprva je kao profesor služio od 1895—1904. na srednjim školama u Zemunu i Splitu, a zatim je do kraja opstanka Monarhije 1918. bio urednik hrvatskog izdanja »Lista državnih zakona« u Ministarstvu unutrašnjih poslova u Beču. Pošto se vratio u domovinu, bio je 1918—21. direktor Klasične gimnazije a 1921—32. Trgovačke akademije u Osijeku. Iako je 1932. umirovljen, još je do 1937. vršio dužnost ravnatelja u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu. Od toga se vremena isključivo posvetio znanstvenom radu kojega se nije odrekao do posljednjih dana života. U bibliografiji njegovih priloga, koju je izradio A. Đamić (Iz hrvatske književne baštine, 1970), iz razdoblja od 1937—68. potječu prilozi pod br. 75—150 (uz rukopis Djelâ Vida Došena, pripremljen za tisak).

Osim kritički priređenih izdanja djelâ Petra Zrinskog (Stari pisci hrvatski 32, 1957), A. Kačića Miošića (isto 28, 1945), F. Grabovca (isto, 30, 1951) i M. A. Reljkovića (isto 23, 1916), te brojnih priloga u kojima je poglavito proučavao hrvatsku književnost XVII i XVIII st., s težištem na njezinu razvoju u Slavoniji nakon istjerivanja Turaka, Matić je u mnogim svojim radovima dao dragocjene priloge široj kulturnoj povijesti XVI-XVIII stoljeća. Među njima su najvažniji: »Hrvatski književnici mletačke Dalmacije i život njihova doba«, (Rad JAZU 231 i 233, 1925—27, pristupačniji u knjizi »Iz hrvatske književne baštine«, 17—211); »Prosvjetni i književni rad u Slavoniji prije Preporoda« (Djela JAZU 41, 1945, 176) i »Slavonsko selo u djelima hrvatskih pisaca potkraj osamnaestoga vijeka« (Rad JAZU 324, 1962, preštampano u gore spomenutoj knjizi 293—375).

U prvoj raspravi, koju je izradio na temelju objavljene izvorne građe (Sanudo, Solitro, Ljubić i dr.) i djela hrvatskih pisaca od Marulića do J. Kavanjina (umro 1714), Matić je s mnogo kritički i brižljivo odabranih podataka prikazao društveni život u Dalmaciji pod mletačkom vlašću, iako je pri tom, po načinu književnih povjesničara, postupao samo deskriptivno. Uza sve to je, između ostaloga, dobro uočio klasno obilježje u djelima tamošnjih književnika, od reda plemićkoga porijekla, i antagonizam koji je puk odvajao od vlastele, bez obzira na njezino stvarno imućstveno stanje. S jednakom je

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXV—XXVI

1972—73

Redakcioni odbor:

IVAN KAMPUŠ
OLEG MANDIĆ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

Izdaje
Povijesno društvo Hrvatske
Zagreb